

ראש הישיבה - הרב מרדכי גרינברג שליט"א

השקה וזריעה

[בסוגיא דחבית שנפלה לים הגדול, מכות ד' ע"א]

א"ר יהודה אמר רב חבית של מים שנפלה לים הגדול, הטובל שם לא עלה לו טבילה, חיישינן לגי' לוגין שלא יהיו במקום אחד. ופירש"י: "לא עלתה לו טבילה, שמא כל מים שהיו בחבית עומדים יחד, ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובין וזה אחד מן הפוסלים את התרומה".

ובהמשך הביאה הגמ' תניא נמי הכי, חבית מלאה יין שנפלה לים הגדול, הטובל שם לא עלתה לו טבילה, וכן ככר של תרומה שנפל שם טמא, ופירש"י: "שמא היין עומד במקומו ונטמא מחמת האדם וחזר וטמא את הככר".

התוס' בד"ה אמר רב יהודה הקשה על רש"י וכתבו וז"ל: ולא נראה דהא מדשוי להו השקה כמחוברים לטהרם מטומאה הוא הדין לענין טבילה נמי. ועוד, דאמרינן בביצה (יח:) מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו והיכי סליקא ליה טבילה לגו מנא הא המים שבתוכו שאובין ולא מיערב, ובהשקה בעלמא עדיף (טריף) להו אלא ודאי נעשין מחוברין גם לענין טבילה, לכך נראה דגרסינן במילתיה דרב יהודה חבית מלאה יין". ולכן לא עלתה לו טבילה דמי הים קוו וקיימי ושמא עדיין הוא צבור ועומד 15 ד במקומו ואיסור ניכר (גי' הב"ח: ואינו ניכר) וטובל בין, עכ"ל.

וכוונת התוס' להקשות על רש"י, איך יתכן שלא עלתה לו טבילה, והרי יש דין השקה למים טמאים שנעשים טהורין שע"י השקת המים הטמאים הופכים המים שבכלי לטהורים, ומועילים אף לטהר את הכלי, והרי מי המקוה לא נכנסים לתוך הכלי, ואיך נטהר, אלא ודאי ע"י השקה הופכים המים שבכלי לכשרים לטבילה, ואיך כתב רש"י שלא עלתה לו טבילה.

אמנם, כבר כ' המפרשים שאין כוונת רש"י שלא עלתה לו טבילה ונשאר בטומאתו, דודאי נטהר, אלא שרש"י דייק וכי' שנטמא רק לענין תרומה, וזה אחד מהדברים שגזרו חכמים במס' שבת (יג:), שהבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו גי' לוגין שאובין

נפסל מאכילת תרומה, כדי שלא יאמרו שמים שאובים מטהרים, שהיו רוחצין אז במי מערות סרוחים, ולאחר הטבילה היו רוחצין במים שאובין, והיו טועים ואומרים שהשאובים הם המטהרים, וע"כ גזרו שיפסלו מלאכול בתרומה, וזו הגזירה בסוגיא דידן, שחוששין שיש ג' שאובין במקום אחד, וחלה עליו הגזירה, אבל ודאי גם רש"י מודה שאם היה טמא נטהר כיון שהמים כשרים לטבילה ע"י השקה.

ולכאורה, קשים דברי התוס', שודאי זו כוונת רש"י כדמוכח מדבריו, וא"כ מה הקשה על רש"י דמהני השקה, הרי גם רש"י מודה לדבריו אלא שכאן נפסל בגזירת מים שאובין הפוסלים לענין תרומה.

וכתב הרש"ש כאן, שמדברי התוס' משמע שלרש"י לא עלתה טבילה כלל, ואולי גירסא אחרת היה לפניו ברש"י.

אמנם, על רש"י באמת קשה, שאם רש"י מודה שהוכשרו המים ע"י השקה, מה שיך כאן גזירת מים שאובין לפסול תרומה, והרי אין כאן מים שאובין, דכבר הוכשרו בהשקה, ובודאי כוונת רש"י, שאף שהוכשרו בהשקה, מ"מ שם מים שאובין עליהם, וכיון שגזירת חכמים היתה על מים שאובים, חלה הגזירה גם על מים אלו. ועדיין יש להבין, דסו"ס אם הוכשרו המים ע"י השקה, אמאי שם שאובים עליהם, ומדוע הם בכלל הגזירה של מים שאובים הפוסלים לתרומה?

בשיטות הראשונים בסוגיא מצינו עוד שתי שיטות הטעונות הסבר.

שיטת המאירי, שגרס בתחילת הסוגיא כרש"י: חבית של מים שנפלה לים הגדול, הטובל שם לא עלתה לו טבילה וכו', ופי' שלא נאמר לחוד בטבילה זו לנדה ולשאר טומאות, אלא בתרומה בלבד, ומטעם מה שגזרו שהבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובים, אפי' היה טהור יהא נחשב לשני לטומאה, וכבר ידעת בטיבה של טומאה זו וכו', אבל לענין שאר טומאות ודאי עלתה לו טבילה.

אלא, שבהמשך, כשהביא המאירי דברי הברייתא "וכן ככר של תרומה", כתב: חבית של מים שנפלה לים הגדול והיו המים שבתבית טמאים, ונפל שם ככר של תרומה הרי הוא טמא. ושמה תאמר והלא טהרו המים בהשקה ובטלו להם מתורת זריעה, ר"ל שכל מים טמאים שהשיקן עם מים שבמקוה טהורים, כמ"ש במס' יום טוב (יז:), ואם תאמר במים טהורים שאין להם ענין בהשקה, ולטמא את הככר מתורת ביאתו במים שאובים, הרי אין תקנה זו אלא באדם ומטעם שהזכרנו. יש לפרש שאין השקה מועילה למים טמאים אלא כשהשמים טהורים צפים על גביהם, ולא שיתערבו לגמרי, שהרי אף אם היו הטמאים בעששית שפיה צר ומים שבתוכה במקומם הם עומדים, כיוון שהציף על פיה מי

המקוה טהורים, שענין זה אצל מים כזריעה אצל זרעים ואוכלים טמאים, אבל ים הגדול, שהמים טמאים עומדים במקומם עליונים, ואין מי ים הגדול צפין עליהם, שהרי הן עומדות נקוות בעצמן, אין השקה מטהרתם.

ודבריו קשים להבנה, שאם אין השקה מועילה כיוון שאין מי הים עולים על גביהם, אמאי פירש למעלה, במימרא דר"י אמר רב, שזה לענין גזירת שאובים, ולתרומה, והרי אין השקה בים הגדול, א"כ פשוט שלא עלתה לו טבילה.

ועוד, למה פ"י בכיכר של תרומה שנפלו מים טמאים, אפי" מים טהורים, וטבל שם טמא, וכיון שבים לא מהני השקה, נטמאו המים ומטמאים את הככר.

ועוד שיטה תמוהה בסוגיא, והיא שיטת הרמב"ם, שבפ"ו מהל' מקואות ה"י כתב וז"ל: חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול וכו' הטובל שם לא עלתה לו טבילה, א"א לגי' לוגין שלא יהיו במקום אחד, וככר של תרומה שנפל לשם, נטמא במים השאובים, שהרי המים עומדים שם. הרי פ"י כגירסת רש"י שהטובל שם לא עלתה לו טבילה, ולא הזכיר גזירת ג' שאובים לתרומה, ומשמע שלא עלתה לו טבילה כלל, וזה ודאי קשה, אמאי לא מהני כאן השקה.

ויותר קשה, שהביא הדין השני של ככר של תרומה, ובוה גם רש"י מודה לתוס' שגורסים חבית מלאה יין, ואילו הרמב"ם גרס אף בזה "חבית מים", שאם נפלה אח"כ ככר של תרומה נטמאה, והרי בזה ודאי נטהרו המים ע"י השקה ואיך נטמאה התרומה, ע"ש בנו"כ.

בספר קהילות יעקב כאן סי' ד' כתב לפרש מחלוקת רש"י ותוס', עפ"י מה שמבואר בהל' מקוואות שו"ע יו"ד סי' ר"א סעיף נב', וכתב שם השו"ע וז"ל: הבא לערב מקוה פסול עם מקוה כשר להכשירו או ששניהם חסרים ובא לערבם ולהכשירם, צריך שיהא הנקב שביניהם רחב כשפופרת הנוד, ולאחר שנתערב הפסול עם הכשר, אפי' רגע נשאר לעולם בהכשרו, אפי' נסתם הנקב אח"כ.

וכתב ע"ז הש"ך שם בס"ק קי"ב בשם ר' ירוחם שנסתפקו המפרשים אם נשאר השאוב בהכשרו, או כיוון שנסתם הנקב, חוזר לפוסלו כבתחילה, ודבריו הוזכרו בב"י ובד"מ.

ויש להסביר ספיקם של המפרשים בשאלה, האם השקה הופכת את המים להיות מי מקוה כשרים, וכמו שהשקה מהני להפוך מים טמאים לטהורים, הו"ה שהם מקבלים את דינו של המקוה לענין שאינם שאובים, או שמא עדין יש על מים אלו שם פסול של מים שאובים, אלא שחדשה התורה שע"י החיבור למי המקוה ע"י השקה, אפשר לטבול

בהם, אף שהם עדין מים שאובים, מ"מ חידשה תורה שכל המחובר למקוה כמקוה דמי, אבל ברגע שנותק הקשר למקוה, אינם כשרים לטבילה כיוון שהם באמת מים שאובים, ולמקוה אינם מחוברים.

וכן נפמ"נ בענין מים שאובים שנכנסו למקוה, ואח"כ הוציאו ממנו כמות מים שברור שלא נשאר מהמ' סאה הראשונים, שדעת הראב"ד (בבעלי הנפש פ"א) שהמקוה פסול, כיון שאין בו מ' סאה של מים כשרים, אף שכשהתחברו המים השאובים למ' הסאה הראשונים, היה מקום לומר שהם עצמם הפכו למים כשרים, מ"מ חזינן מדברי הראב"ד לא כך, אלא כל כשרותם בהיותם מחוברים למ' סאה הכשרים, וכשפחתו ממ' סאה כשרים אין כאן מקוה, ואין כאן חיבור למקוה (וע' ע"ז' באמרי משה פרק א' סעיף מא' ומ"ב).

וא"כ, י"ל שרש"י סובר כאותה שיטה שכשנסתם הנקב חזרו לפסולם, ומוכח שעדיין שם מים שאובים עליהם, ואינם מתבטלים כלפי המקוה, אלא שכל זמן שהם מחוברים יש להם שם מקוה, אבל כשנותקו, חזרו לפסולם, כיוון שעדיין שם שאובים עליהם, וממילא שייך בהם גזירת מים שאובים לענין פסול תרומה.

והתוס' סוברים שכשם שנטהרו המים ע"י השקה, כך מועילה ההשקה להפקיע מהם שם שאובים, וגם בנסתם הנקב או נחסרו המ' סאה, כשרה המקוה, משום שכבר פקע מהם פסול שאובים, וממילא לא שייך כלל גזירת שאובים לענין תרומה, שכבר אין להם שם שאובים כלל, וע"כ כ' תוס' שיש לגרוס "חבית של יין".

ולפי"ז אין צורך כמובן לומר שלתוס' היתה גירסא אחרת ברש"י, כדברי הרש"ש, שודאי יודע תוס' שכוונת רש"י היא לענין גזירת מים שאובים לפסול תרומה, ולא שלא עלתה לו טבילה כלל, אלא שע"ז גופא הקשו תוס', שאם מהני השקה מטומאה לטהרה, הו"ה שפקע שם שאובים לענין גזירת שאובים, ורש"י כאמור חולק וס"ל שעדיין שם שאובים עליהם, ורק חיבורם למקוה מכשירתם לטבול בהם, וכיוון ששם שאובים עליהם, שייכת הגזירה של מים שאובים.

ובשיטת הרמב"ם כ' הקה"י שיש לפרשו כשי' ר' משה הדרשן שהובא בריטב"א כאן, וז"ל: דשאנו הכא דהים הגדול מימיו מלוחים וכבדים ואין המים המתוקים מתערבים עמהם, ואותם ג' לוגים הם עומדים במקומם והוי כאיסור שנפל בהיתר והוא ניכר שם שאינו מתבטל, ולא אמרו שהשאובים או הטמאים נכשרים במקוה, אלא במקוה דווקא או בנהרות שמימיהם אינם מלוחים ומתערבים מיד ואינן נכרים כלל.

ולפי שיטה זו מתבארת שיטת הרמב"ם שמים מתוקים שנתערבו במים מלוחים אינם נטהרים בהשקה, וע"כ הטובל שם לא עלתה לו טבילה, ואם נפלה ככר של תרומה אח"כ, נטמאה הככר.

אלא ששיטה זו של ר' משה הדרשן טעונה הסבר, דמאי שייכא עניין ביטול ברוב להכא, הרי כאן דנים בדין השקה, והוא עניין חיבור, ומה שייך לומר שאין המים מתערבים והוי כדבר הניכר שזה ענין לביטול ברוב?

ועוד, במה גרוע מים מתוקים במים מלוחים שאינם מתערבים יותר מכלי מלא מים טמאים, הנטהר במקוה ע"י השקה, והרי כאן ודאי שהמים הטמאים אינם מתערבים ואינם בטלים, ואף שניכרים בפני עצמם, מ"מ טהרו בהשקה, וכ"ש כשהם בים הגדול בלא כלי, שתועיל השקה.

ונראה שיש לחקור ביסוד דין השקה. דתנן בביצה יז: ושוינן שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרם, ופירש"י: מי שיש לו מים יפים לשתות ונטמאו, ממלא מהם כלי אבן ונותן במקוה מים מלוחים עד שמשיק מים למים, ונמצא אלו זרועים ומחוברים למי המקוה ובטלו אגביהו וטהרו, ואין עוד טהרה במקוה לכל אוכל ומשקה אלא למים, ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה כדאמרין בפסחים פרק כל שעה (לד:).

וענין זריעה הוא, שכשם שזרעים טמאים שזרען בקרקע, גידוליהם טהורים, והיינו משום שהזרעים בטלים אגב הקרקע, הו"ה בהשקה, בטלים המים הטמאים במים הטהורים, אלא שחידוש דין השקה הוא, שאין צורך שהמים יתבטלו באמת כדין מיעוט ברוב, אלא די בזה שישנה נגיעה במים וחידשה תורה שיש לראות את העירוב הזה כאילו נתערבו כל המים ובטלו.

ולפי"ז שייכא דין השקה מדין זריעה, בדין ביטול ברוב, וי"ל שמה שחידשה התורה שרואים את כל המים כאילו הם מעורבים, זה דווקא כשיש היכי תמצי שאם היו מעורבים היו בטלים, בזה סגי בהשקה בלבד, אבל במקום שידוע לנו שאינם בני עירוב וביטול, כמו מים מתוקים במלוחים, בזה ודאי לא תהני השקה, שהרי במהותם אינם מתערבים, וע"כ לא שייך לומר בה שע"י השקה נראה כאילו הכל נתערב.

וזוהי שיטת ר' משה הדרשן, שמלוחים ומתוקים "הוי כאיסור שנפל בהיתר והוא ניכר שם שאינו מתבטל", שכמו שבדיני ביטול ברוב, אין הביטול מועיל במקום שאינו מתערב והוא ניכר, כך לא תהני השקה במקום שידוע שאין בכוחו להתערב, ולא שייך שנאמר שע"י הנגיעה רואים כאילו הכל מעורב ובטל.

והנה דברי המשנה בביצה ורש"י שם, איירי לעניין מים שנטמאו, ובזה אמרה הגמ' בביצה שם ובפסחים לד': שמועיל השקה מדין זריעה, אבל לענין מים שאובים שמהני השקה במקוה, י"ל שאין זה מדין זריעה, היינו שהמים בטלים במקוה וממילא דינם כמים כשרים, אלא י"ל שזה מהני מדין חיבור למקוה, שכל המחובר למקוה יש לו שם מקוה, וע"כ כשרים לטבילה (ועי' לקמן מאי שנא' טמאים משאובים).

על החילוק בין השקה שמהני מדין עירוב ובין השקה שמהני מדין חיבור, מצאנו גם בדברי ר' חיים על הרמב"ם בפ"ז מהל' טומאת אוכלין הל"ה, שכי' לחלק בין חיבור ע"י טופח ע"מ להטפח ובין עירוב בשפופרת הנאד, וז"ל: והנראה לומר בזה דבאמת תרי שעורי ודינים נפרדים ניהו מד"ת בכה"ת – דין עירוב ודין חיבור, ודין טופח ע"מ להטפח הוא שיעור בדין חיבור, והיכא דצריכים לדין עירוב הוי שעורו כשפופה"נ, וזהו הדין דעירוב מקואות כשפופה"נ משום שלצרף שני מקוואות יחד (כשבכל אחד כ' סאין) שיהיו חשובין חד מקוה ויהא בהם שיעורא דמי' סאה, לא סגי בדין חיבור לצד מה שהמים מחוברים זה לזה, כי אם דצריכין לדין עירוב, וע"ז הוא דנאמר הדין דעירוב מקואות כשפופה"נ, וכן לענין קידוש מי חטאת, דבעינן שיחול הקידוש מאחד לחבירו, ג"כ צריכין לדין עירוב, ולא סגי בחיבור לבד, וע"כ צריכין כשפופה"נ, דזהו שעור עירוב, משא"כ לענין דין השקה של שאובים וטהרת מים טמאים, דלא צריכין כלל לצרפן ליתר המקוה, ועיקר דין טהרתן והפקעת שם שאיבה שבהן הוא רק במה שחל עליהם בעצמם שם מקוה, בזה לא צריכין לדין עירוב, ורק דין חיבור לבד, דכל המחובר למקוה חל ביה שם מקוה, וממילא דפקע מיניה דין שאיבה ונטהר מגזיה"כ דמקוה מים יהיה טהור, וע"כ שפיר סגי בזה בטופח להטפח, דזהו שעור דחיבור.

ואם כי ר' חיים הולך בדרך אחרת, שאינו מחלק בין הפקעת שם שאובים לטהרת מים מטומאתם, ובשניהם סגי בדין חיבור למקוה, מ"מ י"ל בשיטת רש"י שיש חילוק ביניהם, ולהפקעת הטומאה בעינן זריעה, היינו ביטול המים הטמאים בטהורים, אבל לענין הפקעת שם שאובים, לא מהני ביטול, ובזה י"ל שהמים כשרים רק משום היותם מחוברים למקוה, וממילא לא פקע מהם שם שאובים. וזו היא שי' רש"י לחלק בין מים טמאים למים שאובים.

אבל התוס' והריטב"א פליגי ארש"י, וס"ל שאין חילוק, וכששם שהטומאה פקעה מצד היות המים זרועים ובטלים במקוה, הו"ה שפקעו מהם שם השאובים.

ומדויק ל' התוס' והריטב"א, שהריטב"א כתב אחר שהביא המשנה הנ"ל בביצה, ששוין שמשיקין בכלי אבן לטהרם, וז"ל: ודין זה במים דוקא מדין זריעה וכו', וכיוון

שלענין טומאה אנו דנין אותו כזרועין ושחזרו כמים שבנהר, אפי' להוציאן מדין מים שאובין י"ל כן, שאף שבתוך הכלי שבנהר או בים עלתה לו טבילה, כל שיש שם נקב כשפופה"נ כדין השקה, שכבר נתבטלה שאיבתן, וחזרו כאילו לא נשאבו כלל.

הרי שהדגיש הריטב"א שאין חילוק בין טהרת מים טמאים למים שאובין, והיסוד הוא שע"י השקה נתבטלה שאיבתן וחזרו כאילו לא נשאבו כלל, והיינו, שאין ההכשר מצד היותם מחוברים למקוה, אלא מצד שבטלו כלפי המקוה, ובטל שם שאובין מהם, וממילא ברור שאף אם יתנתקו מהמקוה, לא יחזרו לאיסורם, שהרי בטל מהם שם שאובים.

ולפי"ז נבין גם את שיטת המאירי, שבדברי ר' יהודה אמר רב כ' כפירש"י, שהמים שנשפכו מהחבית טהורים, וטמא שטבל שם עלתה לו טבילה, ורק לענין תרומה נפסל מגזירת מים שאובים, ואילו בסיפא לענין ככר של תרומה שנפל באותם מים, כ' המאירי שנפלו מים טמאים, ואינם נטהרים בהשקה, כיון שמי הים לא עולין עליהם מלמעלה. ושאלנו, אם המאירי מפרש ברישא כרש"י, הרי ס"ל שהמים נטהרו בהשקה, ורק גזירת שאובים יש כאן לענין תרומה. ואם השקה מועילה מדוע הככר טמאה, הרי המים הטמאים שנשפכו לים נטהרו בהשקה ואיך יטמאו את הככר?

מעתה י"ל שחילוק יש בין לטהר המים שנשפכו מטומאתם, לבין הכשרתם למי מקוה ושלא יהיה עליהם שם מים שאובים. שלענין לטהרם מטומאה כתב המאירי שכיון שמי הים לא עולים עליהם, אינם נטהרים, דלענין לטהרם מטומאה צריכים הם להתבטל במי הים, וזה ע"י תערובת, וכיון שמי הים לא עולים עליהם, אינם מתערבים ואינם בטלים ולא מהני לזה השקה. אבל ברישא איירי לענין לטהרם משם שאובים, ובזה אין צורך לדין ביטול, וסגי במגע כדי לחברם למי הים, וחיבור זה נותן להם שם מקוה, אף שהם עדיין מים שאובים, וע"כ עלתה לו טבילה לטמא, ורק לענין תרומה הם פסולים מגזירת מים שאובים.

והתוס' ס"ל כהריטב"א, שכשם שנטהרו המים מטומאתם ע"י העירוב, ויש לזה דין ביטול, וע"כ בטלו המים וטהרו מטומאתם, הו"ה שבטל מהם שם שאובים, וע"כ לא שייך בזה גזירת מים שאובים, וע"כ הקשו על רש"י, מה שייך כאן גזירה זו, ומדויק לשונם: "דהא מדשוי להו השקה כמחברים לטהרם מטומאה, הו"ה לענין טבילה נמי", היינו שאין חילוק בין טהרה מטומאה לענין מים שאובים להכשירם למי מקוה.

והמשיכו התוס': "ועוד דאמרינן בביצה מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו, והיכי סלקא ליה טבילה לגו מנא, הא המים שבתוכו שאובים ולא מיערבי ובהשקה בעלמא עדיף (צ"ל

טריף) להו", וכוונת התוס', שבהשקה בעלמא טריף, היינו שהם מעורבים ע"י השקה, שאנו רואים אותם כאילו התערבו ובטלו ע"י ההשקה, וכשבטלו, מהני הביטול הן לענין טומאה וכן לענין שאובים. ודלא כרש"י והמאירי שחילקו ביניהם, וס"ל דעדיין שם שאובים עליהם, והוכשרו רק ע"י חיבורם, וע"כ שייך בהם גזירת שאובים לענין תרומה.

ועדיין יש להבין את שיטת רש"י שמחלק בין השקה לטהר מים מטומאתם, להשקת מים שאובים לתת להם דין מקוה, שהמים הטמאים רואים אותם כאילו בטלו במים הטהורים, ואילו במים שאובים אין השקה מועילה אלא לחברם למקוה, לתת לו שם מקוה, אך לא בטל מהם שם מים שאובים.

ונראה לפרש שיטת רש"י ומחלוקתו עם התוס' והריטב"א עפ"י דברי העונג יו"ט בסי' ד'. השאלה הנידונית שם היא בדבר חוטים שלא נטוו לשם מצוות ציצית, ונתערבו בחוטים שנטוו לשם ציצית, האם מותר להטילם בבגד ד' כנפות.

לכאורה יש לדון בזה מצד ביטול ברוב, וכל החוטים יהיו כשרים למצות ציצית, אלא שיש מקום לומר שביטול ברוב מהני רק במקום שיש שם איסור או פסול על המיעוט, וע"ז אמרה התורה שאם נתערב ברוב כשר, בטל פסולו ונסתלק איסורו, ונעשה כרוב המבטל, אבל בדבר שפסולו בחסרון מעשה, כמו מצה שלא נאפתה לשמה, לא יועיל ביטול ברוב, שהביטול אינו יכול להעניק למיעוט מעלת הרוב, אלא רק להסיר חסרון המיעוט, וכיוון שהמצה או החוטים חסרים מעלת הלשמה, לא יועיל כאן הביטול.

ובזה ביאר דברי התוס' בחולין יא' ע"ב ד"ה ליחוש, שהקשו התוס' מהסוגיא בסנהדרין ע"ט ע"ב, נתערבו נסקלין בנשרפין ידונו בסקילה הקלה, אע"כ דרוב נשרפין נינהו, ואמאי לא אזלין בתר רובא וישרפו כולם.

"ותי' ר"ת דכיוון דממה נפשך הוא נהרג, לענין באיזו מיתה הוא נהרג לא אזלין בתר רובא".

והתוס' סתמו דבריהם ולא פירשו אמאי לענין איזו מיתה לא אזלין בתר רובא.

ופי' העונג יו"ט עפ"י דבריו, שכיון שאי אפשר לדון אדם למיתה אלא עפ"י פסק ב"ד, שיפסקו עליו מיתה הראויה לו בדינו, לא יועיל ביטול ברוב לתת לו מעלת הנשרפין, דסו"ס הוא מחוסר גמר דין דשריפה והביטול לא יקנה לו מעלת הרוב המבטל.

ובזה מיושב מה שהקשו על התוס' מהא דשריפת בת כהן, דלפי דברי התוס' שלענין באיזה מיתה להורגו לא אזלין בתר רובא, א"כ לא משכחת לה בת כהן בשריפה, דמנ"ל

שהיא בת כהן, וע"כ משום דאזלין בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל, והרי אין הולכים אחר הרוב לקבוע באיזה מיתה.

ולהנ"ל אתי שפיר, דודאי אזלין בתר רובא גם לענין באיזה מיתה להורגו, אלא כוונת התוס' שנסקלין שנתערבו בנשרפין לא יקבלו מעלת הרוב המבטל וישרפו, משום שלענין זה לא אזלין בתר רובא, שביטול ברוב מועיל לסלק החסרון ולא לתת מעלה, אבל בעלמא ודאי אזלין בתר רוב, גם בענין נפשות.

וכן מתורצת בזה קושיית החוות דעת בסי' קא' ביו"ד, על הא דאיתא בפסחים פח' חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת באחד מהם, שכולן אינן נאכלות, והקשה אמאי לא אמרינן דבטל ברוב ויהיו כולן מותרות.

ולהנ"ל אתי שפיר, שכיון שיבלת פוסלת הקרבן, א"כ לא נעשה כל הכשר בבהמה להתירה לאוכלה כשאר קדשים, ולא נעשה בה שחיטה וזריקת דמים ולא יועיל שם ביטול ברוב לתת לה דין קרבן כשר.

ובהמשך דבריו שם כתב שדבר זה תלוי במחלוקת רש"י ותוס' במנחות כג', אי אזלין בתר בטל או בתר מבטל, והוכיח שרש"י סובר שביטול לא מועיל לקנות מעלת המבטל, ואילו לתוס' מהני הביטול גם לענין זה (אמנם בסוף דבריו הסתפק האם מוכח כן מרש"י ותוס').

ולפי"ז י"ל שבזה תלויה מחלוקת רש"י ותוס' בענייננו, שמים טמאים אין צורך אלא להוריד מהם החסרון שיש בהם, וע"כ שייך ביטול ברוב, והשקה מדין זריעה הוי כביטול ונטהרו המים, אבל לענין מים שאובים שיש בהם חסרון שלא נעשו בידי שמים י"ל שמעלה זו לא יקבלו, ואף שירד מהם שם טומאה, אבל שם שאובים להפכם למים שבידי שמים לא מהני הביטול, ובזה פליגי רש"י עם תוס' והריטב"א, דלדידהו בטלו המים ומקבלים שם מקוה וירד מהם שם שאובים, ולרש"י לא מהני הביטול ואינם מים בידי שמים, ורק חיבורם למקוה הוא דמהני אף שעדין שם שאובים עליהם ובזה אזלי רש"י ותוס' לשיטתם.

ומדויק לשם התוס' שאמרו: דהא מדשוי להו השקה כמחוברים לטהרם מטומאה, הו"ה לענין טבילה נמי, שלתוס' הא בהא תליא, ולכן מהני השקה כזריעה לטהר מטומאה, הרי המים בטלים ומהני ביטול גם לעניין שם שאובים.

וכן מלשון הריטב"א שכתב ג"כ שכיוון שזריעה מהני לטומאה, הו"ה לשאובים, וכיון שנזרעו הוי כאילו לא נשאבו כלל, שהביטול ברוב מוריד חסרון השאובין.

והיה אפשר גם לומר שבזה גופא פליגי הראשונים, האם "בידי שמים" הוא מעלה, או ששאובין הוא חסרון, ולפי"ז אפשר לומר שלכו"ע אין הביטול מעניק מעלת הרוב אלא שכאן יש להסתפק אם די להוריד חסרון בידי אדם, או שיש צורך במעלה שבידי שמים, ולזה לא מהני ביטול ברוב.

(דברים אלו נכתבו בעת לימודנו מס' מכות בשנת תשל"ד, השתא בשנת תשס"ד חזינא שעסק בזה הגאון ר' שמואל רוזובסקי בשיעוריו, אך משנה לא זזה ממקומה).